

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
اداره پاسخگویی به سوالات دینی

احکام طلاق

دوره آموزشی کارشناسان پاسخگویی به سوالات شرعی

گروه علمی احکام اداره پاسخگویی به سوالات دینی
(سال ۱۳۹۸)

در این نسخه تنها نظر چهار تن از فقها آمده است و مطالب کم کاربردتر نیز حذف شده است؛

((غیر قابل انتشار))

پیشگفتار

قال الرضا(ع): رحم الله عبداً أحمياً أمرنا فقلت له: و كيف يحيى أمركم؟ قال: يتعلم علوماً و يعلمها الناس...^۱

عبدالسلام می گوید از امام رضا(ع) شنیدم که می فرمود: «خداوند رحمت کند هر آن کس را که امر ما را زنده می کند.» به ایشان گفتم: «چگونه امر شما را احیا می کند؟» فرمود: «علوم ما را فرا می گیرد و آن را به مردم تعلیم می دهد...» «اداره پاسخ گویی به سؤالات دینی» مفتخر است در راستای رسالت خود مبنی بر اشاعه فرهنگ تشیع و پاسخ گویی به سؤالات شرعی مردم در این حوزه گسترده از دین، محتوای پیش رو را به استادان فرهیخته تقدیم کند. در این نوشتار تلاش کرده ایم علاوه بر دادن اطلاعات و محتوای غنی، پاسخی مناسب با محتوایی یکسان در اختیار استادان قرار دهیم تا از تعدد جواب و تشویش خاطر مراجعان و سؤال کنندگان جلوگیری شود.

تلخیص کتاب های تخصصی موجود در این حوزه و جمع بندی جواب ها و بی نیاز کردن استادان از رجوع به منابع پرشمار در هنگام پاسخ گویی، از اهداف اصلی تهیه و تنظیم این قبیل نوشتارهاست. برای رسیدن به این مهم، کارگروهی از استادان و کارشناسان فرهیخته این اداره موضوع پیشنهادی را موشکافانه بررسی می کنند و محصول تلاش خویش را به داوری و نظارت هیئت علمی می گذارند.

این مجموعه کتاب ها در چهار دسته موضوعی تدوین و ارائه می شود: رهیافت احکام، رهیافت اعتقادی، رهیافت تربیتی و رهیافت ترکیبی (مركب از هر سه موضوع). بی شک بررسی دقیق و نگاه نقادانه شما فرهیخته گران قدر، ما را در جهت بهبود این مجموعه یاری خواهد کرد.

جبهه خضوع به درگاه قدسی احدیت می ساییم که توفیق خدمت در بارگاه ملکوتی و سراسر نور حضرت رضا(ع) را ارزانی مان فرمود. امید است بتوانیم به پاس این افتخار و با استعانت از آن امام همام(ع)، به مصداق روایت نورانی فوق، جرعه ای از علم حقیقی بنوشیم و به تشنگان راستین آن بنوشانیم.----- اداره پاسخ گویی به سؤالات دینی

۱. شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا(ع)، ج ۲، ص ۲۵۷، ح ۶۹

فهرست

۲	پیشگفتار.....
۳	فهرست.....
۷	طلاق.....
۷	فصل اول: شروط طلاق.....
۷	شرایط مرد طلاق دهنده.....
۷	طلاق طفل ممیز.....
۸	طلاق مجنون.....
۸	طلاق ولی.....
۹	طلاق اکراهی.....
۱۰	طلاق بدون رضایت زن.....
۱۰	طلاق دادگاه.....
۱۱	شرایط زن مطلقه.....
۱۱	طلاق در حال حیض و نفاس.....
۱۲	ادعای زن درباره پاکی هنگام طلاق و سپس انکار آن.....
۱۲	ادعای زن درباره حیض بودن هنگام طلاق.....
۱۲	طلاق بعد از پاکی و قبل از غسل.....
۱۲	طلاق زنی که حیض نمی شود.....
۱۳	طلاق در نقاء متخلل.....
۱۳	طلاق در طهر موافقه.....
۱۴	طلاق غایب.....
۱۵	شرایط صیغه طلاق.....
۱۵	عربی بودن صیغه.....
۱۵	شهادت دو عادل.....
۱۷	وکالت در طلاق.....
۱۸	سه طلاقه.....
۱۸	طلاق غیر شیعیه.....
۱۹	فصل دوم: اقسام طلاق.....
۱۹	طلاق بدعی.....
۱۹	طلاق سنی (رجعی و بائن).....
۲۱	اقسام طلاق بائن.....

طلاق خلع.....	۲۱
تعریف خلع.....	۲۱
اجرای طلاق خلع توسط زوجین یا وکیل.....	۲۱
صیغه طلاق خلع.....	۲۲
مقدار و کیفیت کراهت.....	۲۲
اسباب تنفر در طلاق خلع.....	۲۳
بذل مال.....	۲۴
رجوع از مابذل.....	۲۴
اسقاط حق رجوع.....	۲۴
جایی که زن نمی تواند به مابذل رجوع کند.....	۲۴
رجوع زن به مابذل بدون اطلاع مرد.....	۲۵
طلاق مبارات.....	۲۵
تعریف مبارات.....	۲۵
صیغه طلاق مبارات.....	۲۵
فرق طلاق خلع و مبارات.....	۲۶
نوع طلاق حاکم.....	۲۶
احکام رجوع در طلاق.....	۲۷
کیفیت رجوع در طلاق رجعی.....	۲۷
رجوع با لفظ خاص.....	۲۷
رجوع با وطی همسر.....	۲۷
رجوع با کارهایی غیر از وطی.....	۲۸
اختلاف در رجعی بودن.....	۲۸
اسقاط حق رجوع.....	۲۸
مصالحه حق رجوع.....	۲۹
فصل سوم: عده طلاق.....	۲۹
موجبات عده.....	۲۹
زنانی که عده ندارند.....	۲۹
سن یائسگی.....	۲۹
شک در یائسه شدن.....	۳۰
مدت زمان عده.....	۳۰
عده ازدواج دائم.....	۳۰
عده مستقیمه الحیض.....	۳۱
عده زنی که بدن دخول منی وارد فرج او شده.....	۳۱

۳۱	عده ازدواج موقت.
۳۲	تمام شدن عقد موقت یا بخشش مدت در اثنای حیض
۳۲	عده و طی به شبهه.
۳۲	تعریف و طی به شبهه.
۳۲	مصادیق و طی به شبهه.
۳۲	جهل از یک طرف و صدق و طی به شبهه.
۳۳	مدت عده و طی به شبهه.
۳۳	زمان شروع عده و طی به شبهه.
۳۳	استمتاع شوهر از زنی که با او و طی به شبهه شده.
۳۳	ازدواج با زنی که در عده و طی به شبهه است.
۳۴	عده وفات.
۳۴	مدت عده وفات.
۳۴	عده وفات زنی که حامله است.
۳۴	عده زنی که در زمان عده، شوهرش فوت کرده.
۳۵	زمان شروع عده وفات.
۳۵	جواز خروج زن از منزل در عده وفات.
۳۵	حکم حداد در عده وفات.
۳۵	مقصود از حداد.
۳۶	حکم عده در صورت ترک حداد.
۳۶	حداد در عقد موقت.
۳۶	عده زن در صورت فسخ عقد.
۳۶	عده ارتداد.
۳۷	عده زنا.
۳۷	عده حامله.
۳۷	عده حامله غیرمدخوله.
۳۷	عده زنی که حیض نمی شود.
۳۷	علت حیض نشدن.
۳۸	عده زنی که رحم ندارد.
۳۸	جمع دو سبب در عده.
۴۰	مُحَلِّل.
۴۰	شک در تعداد طلاق.
۴۰	ازدواج با شخص دیگر در بین سه طلاق.
۴۰	شرایط محلل.

دخول به مقدار حشفه..... ۴۱

وطی حرام..... ۴۱

طلاق

مقدمه: طلاق به معنی پایان قانونی ازدواج و جدا شدن همسران از یکدیگر است و در پی آن حقوق و تکالیف متقابلی که بین زوجین در هنگام ازدواج وجود داشته از میان می‌رود. طلاق معمولاً وقتی اتفاق می‌افتد که استحکام رابطه زناشویی از بین می‌رود و میان زوجین ناسازگاری و تنش وجود دارد.

طلاق با فسخ ازدواج متفاوت است.

شیوه انجام طلاق در قوانین کشورهای مختلف بسیار متفاوت است اما در اغلب کشورها نیاز به تأیید یک دادگاه یا مرجع رسمی حقوقی وجود دارد.

مذاهب مختلف نیز رویکردهای متفاوتی به طلاق دارند.

طلاق در اسلام به اختیار شوهر انجام می‌شود اما زن نیز در شرایط خاصی ممکن است حق طلاق را به دست بیاورد.

فصل اول: شروط طلاق

برای طلاق باید مرد و زن شرایطی را داشته باشند و همچنین صیغه طلاق با شرایطی که دارد، بین آنها خوانده شود. در ادامه شرایط به صورت کامل بیان می‌شود.

شرایط مرد طلاق دهنده

- شوهر در هنگام طلاق چه شروطی باید داشته باشد؟^۱

۱. عقل؛ ۲. اختیار؛ ۳. قصد؛ ۴. بنا بر احتیاط واجب بلوغ شرط است (حضرت امام و آیت الله مکارم).

۱. عقل؛ ۲. اختیار؛ ۳. قصد؛ ۴. بلوغ شرط است (آیت الله سیستانی).

طلاق طفل ممیز

- چنانچه بچه ده ساله‌ای زن داشته باشد، آیا صحیح است او را طلاق دهد؟

۱. اگر بچه ده ساله زن خود را طلاق بدهد، احتیاط مراعات شود (آیت الله سیستانی).^۲

۲. طلاق بچه، نه به مباشرت خودش و نه وکیل گرفتن، علی‌الاحوط صحیح نیست؛ اگرچه ممیز باشد و ده سال داشته

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۴۹۸.

۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۴۹۸.

باشد (حضرت امام).^۱

نکته: آیت الله مکارم، متذکر حکم طلاق پسر بچه ۱۰ ساله بطور مستقل نشده اند. و در مساله قبل شرط بلوغ، که بنابر احتیاط واجب بود، بیان شد.

طلاق مجنون

• آیا طلاق از طرف دیوانه صحیح است؟

قبل از بلوغ، دیوانه بوده است: ولی با رعایت مصلحت می تواند (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).^۲
بعد از بلوغ، دیوانه شده است: با رعایت مصلحت، ولی می تواند (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).^۳

• آیا ولی حق دارد همسر فرزند خود را که جنون گاه گاهی دارد، طلاق دهد؟^۴

طلاق ولی از طرف دیوانه ادواری در زمان جنون صحیح نیست؛ اگرچه جنونش طول بکشد (آیت الله سیستانی).

• اگر کسی درحالی که عاقل است، شخصی را برای طلاق همسرش وکیل کند، سپس دیوانه شود، آیا وکالتش

باطل می شود؟^۵

در دیوانگی همیشگی: وکالت باطل می شود (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

دیوانگی گاه گاهی:

بنابر احتیاط واجب باید به معامله ای که انجام می دهد، ترتیب اثر ندهند (حضرت امام).

وکالت بنا به احتیاط واجب باطل است (آیت الله مکارم).

بطلان وکالت چه در زمان دیوانگی و چه بعد از زمان دیوانگی، محل اشکال است (آیت الله سیستانی).

طلاق ولی

• آیا برای ولی جایز است از طرف بچه، طلاق بدهد یا مدت را در عقد موقت، ببخشد؟^۶

در عقد دائم:

۱. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، مسئله ۱.

۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۴۱؛

۳. تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۷۵؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، شرایط طلاق دهنده، چگونگی طلاق شخص دیوانه

۴. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۷۵؛

۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۲۶۸؛

۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۴۲؛ روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۷۴؛

طلاق صحیح نیست (حضرت امام و آیت‌الله‌سیستانی).
بنا بر احتیاط واجب نمی‌تواند طلاق بدهد (آیت‌الله‌مکارم).

در متعه: اگر برای صبی مصلحت باشد، جایز است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

طلاق اکراهی

• معنای اکراه و اجبار بر طلاق یا غیر آن چیست؟

اکراه، مجبور کردن دیگری است بر ایجاد آنچه از ایجاد آن کراهت دارد با وعده‌دادن به اینکه اگر آن را ترک کند، کاری می‌کند که برای او یا برای کسی که به‌منزله او و جاری‌مجرای اوست، مانند پدر و فرزندش، از نظر جان یا عرض یا مال ضرر دارد؛ به‌شرطی که وادارکننده، بر وقوع آنچه وعده می‌دهد، قادر باشد. کسی که اکراه می‌شود نیز باید علم یا گمان داشته باشد که اگر نکند، او آن کار را می‌کند یا خوف آن را داشته باشد اگرچه مظنون نباشد.

همچنین از نظر موضوع یا حکم، به اکراه ملحق می‌شود آن اکراهی که فرد را به ایجاد چیزی که از آن کراهت دارد، امر می‌کند و آن فرد از عقوبت او و اضرار او درصوت مخالفت، می‌ترسد؛ اگرچه توعید و تهدیدی واقع نشود. اگر فعل را به‌جهت ترس اضرار دیگری بر او (درصورت ترکش) بدون اینکه او را ملزم کرده باشد، انجام بدهد، به اکراه ملحق نیست. پس اگر با زنی ازدواج کند، سپس فکر کند که اگر آن زن بر ازدواج او باقی بماند، چیزی از بعضی از متعلقین زن مانند پدر و برادرش مثلاً بر او واقع می‌شود، پس به طلاق او پناه ببرد و طلاقش دهد، طلاق او صحیح است (حضرت امام).^{۱۰}

الإكراه هو إلزام الغير بما يكرهه بالتوعيد على تركه بما يضر بحاله مما لا يستحقه مع حصول الخوف له من ترتبه، و يلحق به موضوعاً أو حكماً ما إذا أمره بإيجاد ما يكرهه مع خوف المأمور من إضراره به لو خالفه و إن لم يقع منه توعيد أو تهديد، و كذا لو أمره بذلك و خاف المأمور من قيام الغير بالإضرار به على تقدير مخالفته. و لا يلحق به موضوعاً و لا حكماً ما إذا وقع الفعل مخافة إضرار الغير به على تقدير تركه من دون إلزام منه إياه، كما لو تزوج امرأة ثم رأى أنها لو بقيت في عصمته لوقعت عليه وقية من بعض اقربائها فالتجأ إلى طلاقها فإنه لا يضر ذلك بصحة الطلاق. و هكذا الحال فيما إذا كان الضرر المتوقع به مما يستحقه كما إذا قال ولي الدم للقاتل طلق زوجتك و إلا قتلتك. أو قال الدائن للغريم: طلق زوجتك و إلا طالبتك بالمال. فطلق، فإنه يصح طلاقه في مثل ذلك (آیت الله سیستانی).^{۲۰}

• اگر کسی شوهر را به چیزی تهدید نکند، اما خود شوهر بترسد که اگر همسرش را طلاق ندهد یا خانه‌اش را

۱. تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، مسئله ۴؛

۲. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۷۷؛

نفروشد، شخصی ضرری به او خواهد رساند، آیا این، اکراه شمرده می‌شود؟
حکم از جواب قبلی روشن می‌شود.

• آیا کسی که از روی اکراه یا اجبار یا در خواب یا اشتباهاً یا از روی شوخی، زن خود را طلاق دهد، طلاقش صحیح است؟^۱

طلاق باید به‌اختیار باشد؛ پس در صورت اجبار، طلاق باطل است و باید قصد طلاق داشته باشد. همچنین اگر صیغه طلاق را به شوخی بگوید، صحیح نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

• اگر همسرش را با اکراه طلاق داده، سپس بعد از اجرای صیغه رضایت دهد، آیا طلاق صحیح است؟^۲
صحیح نبوده و مثل عقد نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

طلاق بدون رضایت زن

• آیا طلاق فقط حق مرد است و اگر شوهر، طلاق را با تمام شروط واقع کند، اما همسر او راضی نبوده یا از آن مطلع نباشد، صحیح است؟^۳
طلاق حق مرد است و اطلاع زن لازم نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

طلاق دادگاه

• طلاق‌های دادگاه در چه صورتی صحیح است؟
طلاق به دست مرد است یا وکیل او و در غیر این صورت، باطل است. طلاق دادگاه در صورتی که به‌عنوان وکالت زوجه در طلاق باشد، زمانی صحیح است که هنگام عقد، در شروط ضمن عقد، زن وکیل در طلاق شده و آن شروط به زوجین تفهیم شده باشد. گفتنی است تنها امضا در عقدنامه‌ها مشکلی را حل نمی‌کند؛ مگر اینکه در ضمن عقد خارج لازم مثل صلح، آن شروط ذکر شود و زن وکیل در طلاق شود (حضرت امام).^۴
تذکر: در صورتی که طلاق دادگاه به سبب وکالت نباشد، بلکه به حکم حاکم باشد، فرق می‌کند و نمی‌شود به بطلان آن حکم کرد؛ بلکه تابع مسائل مختلف است.

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۴۹۸.

۲. تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، مسئله ۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۸۳؛

۳. تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، مسئله ۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۰۹؛

۴. خمینی، استفتائات، ج ۳، طلاق، ص ۳۱۷، اقتباس از سؤال ۱۹.

شرایط زن مطلقه

- شروط زنی که طلاق داده می‌شود، چیست؟^۱

شرایط: ۱. عقد دائم باشد؛ ۲. زن از حیض و نفاس پاک باشد؛ ۳. در طهر غیرموقعه باشد (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

- آیا طلاق همسر در ازدواج موقت (متعه) مانند همسر دائمی است؟^۲

در متعه طلاق وجود ندارد و جدایی به تمام‌شدن مدت یا بذل مدت توسط زوج است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

طلاق در حال حیض و نفاس

- طلاق دادن زن در حال حیض و نفاس در چه صورتی صحیح است؟^۳

۱. شوهرش با او نزدیکی نکرده باشد (فرقی بین قبل و دبر نیست)؛

۲. حامله باشد؛

۳. به واسطه غایب‌بودن نتواند بفهمد که از حیض و نفاس پاک است یا نه (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

نکته: متعسر از علم به حیض و نفاس، در حکم غایب است.

- اگر به خیال اینکه زن در حال حیض بوده است، طلاق دهد و بعد معلوم شود پاک بوده است، حکم چیست؟^۴

طلاق صحیح است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

- اگر به خیال اینکه زن پاک بوده است، طلاق بدهد، بعد معلوم شود حیض بوده است، حکم چیست؟^۵

طلاق باطل است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۴۹۹.

۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۹.

۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۰.

۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۱.

۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۱.

ادعای زن درباره پاکی هنگام طلاق و سپس انکار آن

- اگر زن بگوید از حیض و نفاس پاک است و طلاق صورت بگیرد، بعد منکر شود، حکم آن چیست؟^۱
انکارش قبول نمی‌شود؛ مگر اینکه بینه بیاورد (آیات عظام سیستانی).

ادعای زن درباره حیض بودن هنگام طلاق

- اگر زن بعد از طلاق ادعا کند در زمان طلاق در حال حیض یا نفاس بوده است، حکم چیست؟^۲
اگر زن چنین ادعایی بکند و شوهر منکر باشد، قول شوهر همراه با قسم مقدم است مادامی که حرف شوهر خلاف ظاهر نباشد (آیت‌الله سیستانی).
- آیا ادعای زن درباره پاکی (در عادت ماهانه نبودن) و عدم آن حتی اگر در معرض اتهام باشد، قبول می‌شود؟^۳
باید حرف او را قبول کرد (حضرت امام).
اگر محل اتهام نباشد، حرف او قبول است و در فرض محل اتهام بودن، قبول حرف او محل اشکال است (آیت‌الله سیستانی).
حرفش قبول است؛ مگر اینکه درباره او سوءظن باشد (آیت‌الله مکارم).

طلاق بعد از پاکی و قبل از غسل

- آیا طلاق زنی که پاک شده، ولی غسل نکرده است، صحیح است؟^۴
صحیح است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

طلاق زنی که حیض نمی‌شود

- زنی که در سن «من تحيض» است، ولی حیض نمی‌شود، آیا طلاقش صحیح است؟^۵
باید سه ماه از آخرین نزدیکی آن‌ها بگذرد. آن موقع طلاق دادن او صحیح است. در غیر این صورت، صحیح نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).
نکته: این اسباب را برای حیض نشدن ذکر کرده‌اند: ۱. مریضی؛ ۲. اصل خلقت؛ ۳. خوردن قرص یا زدن آمپول؛ ۴.

۱. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۹۶؛

۲. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۴۹۷.

۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۴۶۳.

۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۴۶۷؛

۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۷؛

شیردادن؛ ۵. برداشتن رحم.

طلاق در نقاء متخلل

- آیا طلاق دادن زن در نقاء متخلل (پاکی وسط حیض) صحیح است؟
صحیح نیست (حضرت امام و آیت الله مکارم ۲).
صحیح بودن طلاق محلّ اشکال است، بنابر این لازم است احتیاط شود به این شیوه که صیغه طلاق دوباره اجراء شود (آیت الله سیستانی).

طلاق در طهر مواءعه

- طلاق زن در طهر مواءعه در چه صورتی صحیح است؟
با وجود یکی از موارد زیر طلاق زن در طهر مواءعه صحیح است: ۱. یائسه؛ ۲. صغیره؛ ۳. مستترابه (زنی که در سن من تحیض است، ولی حیض نمی‌شود) البته بعد از سه ماه؛ ۴. حامله. (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).
• اگر در هنگام حیض مجامعت شده است، آیا در طهر بعد از آن طلاق صحیح است؟
در این طهر طلاق صحیح نیست؛ بلکه طلاق باید در طهری باشد که در حیض آن نزدیکی نشده باشد (حضرت امام و آیت الله سیستانی ۴).
بنا بر احتیاط واجب، طلاقش صحیح نیست (آیت الله مکارم ۵).

- اگر در طهر مواءعه طلاق صورت بگیرد و بعد معلوم شود زن حامله بوده است، آیا طلاق صحیح است؟
طلاق صحیح است (حضرت امام).
طلاق باطل است؛ هرچند احتیاط خوب است به تجدید طلاق (آیت الله سیستانی).

- آیا طلاق زن یائسه در هر زمان صحیح است؟

۱. توضیح المسائل مراجع، اقتباس از مسئله ۴۴۴؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۵۰۴؛ مکارم، پیک احکام، ش ۳۳، سؤال ۱۰.
۲. شایان ذکر است آیت الله مکارم در استفتائات سایت، طلاق، شروط مطلقه، حکم طلاق در پاکی بین حیض؛ مساله را به صورت احتیاط واجب بیان کرده اند.
۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۴.
۴. تحریر الوسیله، احکام طلاق، مسئله ۱۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۹۴.
۵. احکام النساء، مسئله ۸۰۰.
۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۵.
۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۴؛ تحریر الوسیله، مسئله ۱۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۴۹۱.

بله صحیح است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

طلاق غایب

• چنانچه زن درحالی که از همسرش جدا می شود، حائض یا نفساء باشد، چه زمانی مرد می تواند او را طلاق دهد؟^۱
باید تا مدتی که زن ها معمولاً از حیض و نفاس پاک می شوند، صبر کند (حضرت امام).
باید تا مدتی که یقین یا اطمینان کند زن از حیض و نفاس پاک شده، صبر کند (آیت الله سیستانی).
اگر نتواند از حالش با خبر شود، باید تا مدتی که زن ها معمولاً از حیض و نفاس پاک می شوند، صبر کند (آیت الله مکارم).

• چنانچه درحالی از همسرش جدا شود که از عادت پاک شده و با او نزدیکی کرده باشد، و امکان تحقیق از حال زن نباشد، چه زمانی می تواند او را طلاق دهد؟^۲
باید به قدری که زن معمولاً بعد از آن پاکی خون می بیند و دوباره پاک می شود، صبر کند (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).
نکته: این مدت بنابر احتیاط واجب کمتر از یک ماه نباشد (آیات عظام سیستانی، مکارم).

• چنانچه درحالی از همسرش جدا شود که هم پاک است و هم با او نزدیکی نکرده باشد، آیا هر زمانی که بخواهد، می تواند طلاق بدهد؟^۳
هر زمان بخواهد، می تواند طلاق دهد، مادامی که نداند درحال حیض است؛ اگرچه بعداً مشخص شود که مصادف با حیض بوده است (حضرت امام).

• اگر زن حاضر باشد، ولی از جواب دادن امتناع کند، حکم چیست؟^۴
حاضری که اطلاع از حالش متعسر و متعذر است، در حکم غایب است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۲.

۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۶.

۳. تحریر الوسیله، مسئله ۱۲؛

۴. خمینی، تحریر الوسیله، مسئله ۱۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۹۰؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۰.

شرایط صیغه طلاق

- آیا در طلاق صیغه خاصی شرط است؟^۱

در طلاق صیغه خاص شرط است: «انت طالق». پس لفظ «طلقت» یا «طلقتک» یا «انت مطلقه» کافی نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

- آیا انشای طلاق با کنایه صحیح است؟^۲

انشای صیغه طلاق به کنایه صحیح نیست؛ مثل: «تو جدایی، برو به خانه پدرت» (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

عربی بودن صیغه

- آیا طلاق به غیر عربی صحیح است؟

اگر خواندن به عربی صحیح ممکن نبود، با سایر زبان‌ها به صورت صحیح، مانع ندارد (حضرت امام).^۳ در صورتی که نتواند به صورت عربی صحیح بخواند و نتواند وکیل بگیرد، به هر لفظی که مرادف صیغه عربی آن است، می‌تواند طلاق دهد (آیت الله سیستانی).^۴

شهادت دو عادل

- آیا طلاق باید در محضر دو شاهد عادل باشد؟^۵

در طلاق، شرط است که دو مرد عادل آن را بشنوند و لازم است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم). نکته: باید شنیدن هم‌زمان باشد و فرقی نمی‌کند که بگوید «بشنوید» یا «شاهد باشید» (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

- اگر دو شاهد عادل به واسطه تلفن صیغه طلاق را بشنوند، صحیح است؟^۶

بعید نیست صحیح باشد و احتیاط بر خلافش است (حضرت امام).

حضور فیزیکی لازم نیست لکن شنیدن صیغه طلاق ولو به وسیله تلفن یا بلندگو در زمان اجرای صیغه طلاق شرط

۱. تحریر الوسیله، القول فی الصیغه، مسئله ۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۴۹۸؛ ذیل مسئله ۲۵۰۸ توضیح المسائل مراجع.

۲. تحریر الوسیله، مسئله ۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۹۸.

۳. تحریر الوسیله، القول فی الصیغه، مسئله ۳.

۴. توضیح المسائل مراجع، ذیل مسئله ۲۵۰۸؛ المسائل المنتخبه، مسئله ۱۰۸۰.

۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۸.

۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۸. تحریر الوسیله، طلاق، القول فی الصیغه، مسئله ۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، شروط طلاق، الثالث، الاشهداء.

۷. تحریر الوسیله، ج ۲، البحث حول المسائل المستحدثه منها: الراديو و التلفزيون و نحوهما، مسئله ۹؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۹۰۷۹۴۵ تاریخ استفتاء: ۲۱/۰۶/۱۳۹۷.

است (امام خامنه ای).

- آیا باید دو شاهد عادل مرد باشند و شهادت زنان در طلاق کفایت نمی‌کند؟^۱
شاهدان در طلاق باید دو مرد باشند (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).
نکته ۲: شهادت زن نه به تنهایی و نه منضمّاً کافی نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

- آیا صحیح است وکیل در طلاق، شاهد در طلاق هم باشد یا وکیل طلاق دهد و شوهر شاهد باشد؟
هر دو فرض جایز نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).^۳

- آیا عدالت معتبر در دو شاهد با عدالت در سایر امور فرق می‌کند؟^۴
مراد از عدالت در دو شاهد طلاق، همان عدالتی است که در سایر امور مثل عدالت امام جماعت است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله سیستانی).

- اگر به اعتقاد طلاق دهنده، دو شاهد، عادل باشند، حال آنکه در واقع فاسق هستند، آیا طلاق صحیح است؟
بنا بر احتیاط واجب، کسی که از فسق آن‌ها اطلاع دارد، نمی‌تواند آثار طلاق صحیح را بر آن قرار دهد (حضرت امام).^۵
اگر در اعتقاد طلاق دهنده - اصیل باشد یا وکیل - شاهد‌ها عادل باشند و حال آن که در واقع فاسق می‌باشند ترتیب آثار طلاق صحیح برای کسی که بر فسق آن‌ها اطلاع دارد، مشکل است. و همچنین است اگر به اعتقاد وکیل عادل باشند؛ نه به اعتقاد موکل، پس جواز ترتیب آثار صحت بر آن مشکل می‌باشد (امام خامنه ای).^۶
هرگاه کسی دو نفر را عادل بداند و زن خود را پیش آنها طلاق دهد، دیگری که آنان را عادل نمی‌داند بنابر احتیاط واجب نباید آن زن را برای خود یا دیگری عقد کند، ولی اگر شک در عدالت آنها داشته مانعی ندارد (آیت الله مکارم).^۷

وکالت در طلاق

- آیا وکیل گرفتن در طلاق یا وکالت در توکیل جایز است؟^۸

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۰۸؛ تحریر الوسیله، طلاق، القول فی الصیغه، مسئله ۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، شروط طلاق، الثالث، الاشهاد
۲. تحریر الوسیله، طلاق، القول فی الصیغه، مسئله ۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، شروط طلاق، الثالث، الاشهاد
۳. تحریر الوسیله، مسئله ۱۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۰۶؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۳۱۵۶۲ تاریخ استفتاء: ۱۰/۱۰/۱۳۹۶
۴. تحریر الوسیله، مسئله ۱۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۰۷؛
۵. تحریر الوسیله، مسئله ۱۲.
۶. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۹۳۵۸۸۸ تاریخ استفتاء: ۰۷/۱۰/۱۳۹۷.
۷. مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، شروط طلاق، شرایط شهود در طلاق، وظیفه کسی که شاهدان طلاق را عادل نمی‌داند.
۸. تحریر الوسیله، مسئله ۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۰۲؛

وکیل گرفتن و وکالت در هر دو جایز است و فرقی بین حاضر و غایب نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

• آیا فرق می‌کند بین اینکه حق طلاق با زن باشد یا زن وکیل در طلاق باشد؟^۱
اگر در ضمن عقد، شرط کند که حق طلاق با زن باشد، شرط باطل است.
اگر در ضمن عقد، شرط کنند که زن وکیل در طلاق باشد، چه به صورت مطلق و چه همراه با شروط، صحیح است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

• اگر زن شرط کرده باشد در صورتی که مرد او را در شروط دوازده گانه عقدنامه وکیل در طلاق بکند، خودش را به عقد مرد درمی‌آورد، آیا این عقد صحیح است؟^۲
صحیح نیست؛ زیرا عقد معلق است و زمانی صحیح است که شرط، قید برای موکل فیه باشد (حضرت امام).

• اگر زن در ضمن عقد وکیل در طلاق باشد، آیا این وکالت را می‌توان عزل کرد؟^۳
وکالت را نمی‌توان عزل کرد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

• آیا در اینکه زن وکیل در طلاق باشد، فرقی بین اینکه طلاق به صورت شرط فعل باشد یا شرط نتیجه، وجود دارد؟^۴

اگر به نحو شرط نتیجه^۵ شرط شود که زن وکیل باشد، این وکالت صحیح است (حضرت امام).

• شرط فعل و شرط نتیجه را تعریف کنید.

شرط فعل: انجام کاری را شرط کنند؛ مثل اینکه زن در ضمن ازدواج شرط کند که اگر زوج او را طلاق دهد، نصف اموال خود را بلاعوض به او هدیه دهد.

شرط نتیجه: چیزی را شرط کنند که نتیجه کاری است؛ مثل وکالت در جایی که زن در ضمن عقد ازدواج بگوید: «خودم را به شرط اینکه وکیل در طلاق باشم، به زوجیت تو درآوردم.»

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۳۹؛ روح الله خمینی، استفتاات، ج ۳، سؤال ۵۴.

۲. تحریر الوسیله، القول فی الصیغه، مسئله ۵.

۳. روح الله خمینی، استفتاات، ج ۲، ص ۱۰۵؛ سیستانی، ذیل مسئله ۲۵۳۹ توضیح المسائل مراجع.

۴. روح الله خمینی، استفتاات، ج ۳، ص ۱۰۵؛

۵. شرط «نتیجه» آن است که زن ازدواج را به این شرط انجام دهد که در طلاق وکیل باشد ولی شرط «فعل» آن است که در ازدواج شرط کند که شوهر به او وکالت در طلاق بدهد.

سه طلاقه

- اگر طلاق دهنده صیغه طلاق را تکرار کند یا با کلمه «البته» ... تأکید کند، آیا فقط یک طلاق واقع می‌شود؟^۱
در این صورت فقط یک طلاق واقع می‌شود (حضرت امام و آیت الله سیستانی).
- اگر در صیغه طلاق بگوید «هی طالق ثلاث» چند طلاق واقع می‌شود؟
اگر بگوید «هی طالق ثلاث» یک طلاق واقع می‌شود (حضرت امام).^۲
گر با این صیغه اراده سه طلاقه کرده باشد، یک طلاق هم واقع نمی‌شود (آیت الله سیستانی).^۳
- اگر در یک مجلس، سه بار طلاق داده شود و در بین هر دو طلاق، رجوع واقع شود، مثلاً به نیت رجوع، دستش را بگیرد، آیا سه طلاق واقع می‌شود؟^۴
سه طلاق واقع می‌شود (حضرت امام).

طلاق غیر شیعه

- چنانچه شوهری طبق مذهب خود (غیر شیعه) همسرش را سه طلاقه کند یا بدون شروط معتبر نزد شیعه طلاق دهد، آیا ملزم به عمل به حکم طلاق است؟^۵
ملزم به حکم طلاق است (حضرت امام و آیت الله سیستانی).
اگر شوهر سنی طبق مذهب خودش زن شیعه خود را طلاق بدهد، احکام طلاق صحیح بر آن مترتب می‌شود (امام خامنه ای).
قاعده الزام شامل حال زن شیعه نمی‌شود و باید از شوهر و کالت بگیرد و مجدداً طلاق را با شرایط آن جاری کند و اگر شوهر راضی به این کار نشود، حاکم شرع می‌تواند اجازه طلاق او را صادر کند (آیت الله مکارم).
- آیا ازدواج با زنی که شوهرش شیعه نبوده و او را طبق مذهب خود طلاق داده است، صحیح است؟^۶
ازدواج با آن زن جایز است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله سیستانی).

۱. تحریر الوسیله، مسئله ۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۱۱؛

۲. تحریر الوسیله، مسئله ۷؛

۳. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۱۱ (آیت الله سیستانی تفصیلات دیگری هم در این باره دارد)؛

۴. تحریر الوسیله، مسئله ۷؛

۵. تحریر الوسیله، مسئله ۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۱۲؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، شروط طلاق، شرایط صیغه طلاق، طلاق دادن زن شیعه بر طبق

اعتقادات همسر سنی؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۹۶۴۷۱ تاریخ استفتاء: ۰۸/۰۵/۱۳۹۷

۶. تحریر الوسیله، مسئله ۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۱۲؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۵۸۹۳۱۲ تاریخ استفتاء: ۱۷/۰۷/۱۳۹۴.

- اگر همسرش را بر طبق مذهب خود طلاق دهد، مثلاً در یک مجلس سه طلاقه کند، به صورتی که طبق مذهب شیعه جامع شروط نیست، حال چنانچه مستبصر (شیعه) بشود، حکم طلاق باقی خواهد ماند؟^۱ یک طلاق واقع می شود (آیت الله سیستانی).

فصل دوم: اقسام طلاق

- اقسام طلاق را بیان کنید.^۲

 ۱. سنی: طلاق جامع شروط نزد شیعه؛
 ۲. بدعی: طلاق که نزد شیعه فاقد شروط بوده و فاسد است.

طلاق بدعی

- اقسام طلاق بدعی چیست؟^۳

 ۱. طلاق حائض یا نفساء در حال حضور زوج و با امکان به دست آوردن شروط طلاق؛
 ۲. طلاق در طهر مواقعه در غیر صغیره و یائسه و حامله؛
 ۳. طلاق معلق؛
 ۴. طلاق زنی که در سن من حیض است و حیض نمی شود؛ قبل از گذشتن سه ماه از آخرین نزدیکی؛
 ۵. طلاق بدون شهادت دو عادل؛
 ۶. طلاق اجباری؛
 ۷. طلاق سه مرتبه بدون رجوع در بین، با تفصیلی که در مسئله ذکر شد.

طلاق سنی (رجعی و بائن)

- اقسام طلاق سنی چیست؟^۴

 ۱. طلاق رجعی؛
 ۲. طلاق بائن.

تعریف طلاق رجعی و بائن

۱. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۱۴؛
 ۲. تحریر الوسیله، طلاق، القول فی اقسام الطلاق؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۱۰؛
 ۳. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۱۰؛ توضیح المسائل مراجع، اقتباس از شرایط طلاق
 ۴. تحریر الوسیله، ج ۲، القول فی اقسام الطلاق؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۱۳؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۲۱۵۶.

- طلاق رجعی و بائن را تعریف کنید.^۱

بائن: طلاقى است که زوج حق رجوع ندارد؛ اعم از اینکه عده داشته باشد یا نداشته باشد.
رجعی: در این طلاق زوج حق رجوع در مدت عده را دارد؛ اعم از اینکه رجوع کند یا نه.

تفاوت طلاق رجعی و بائن

- تفاوت طلاق رجعی و بائن مثل خلع و مبارات چیست؟^۲

تفاوتهایی بین طلاق رجعی و بائن وجود دارد که به بعضی از آنها اشاره می شود.

۱. در رجعی زوجه در ایام عده حق نفقه دارد؛ ولی در خلع نه؛
۲. در رجعی و در ایام عده، زوج حق رجوع دارد؛ ولی در خلع نه؛ مگر زوجه به ما بذل رجوع کند؛
۳. در ایام عده طلاق رجعی نمی تواند با خواهر او ازدواج کند؛ ولی در خلع می تواند؛
۴. در عده طلاق رجعی نمی تواند با دختر خواهر و برادر او ازدواج کند؛ ولی در خلع می تواند؛
۵. در عده طلاق رجعی اگر مرد بمیرد، عده طلاق زن به عده وفات تبدیل می شود؛ ولی در خلع نه؛
۶. در عده طلاق رجعی اگر زن بمیرد، مخارج کفن و دفن بر زوج است؛ به خلاف خلع؛
۷. در عده طلاق رجعی، زوج حق بیرون کردن زوجه از خانه را ندارد؛ به خلاف خلع؛
۸. در عده طلاق رجعی در صورت مرگ زوجین، هر کدام از آنها می تواند دیگری را غسل دهد؛ به خلاف خلع؛
۹. در عده طلاق رجعی، زن بدون اجازه شوهر نمی تواند از خانه خارج شود؛ به خلاف خلع؛
۱۰. در عده طلاق رجعی، نگاه با شهوت به همسر خود جایز است؛ به خلاف خلع؛
۱۱. عقد دوباره برای شوهر در زمان عده طلاق رجعی اشکال دارد؛ ولی در طلاق خلع جایز است عقد واقع شود؛ چه دائم و چه موقت؛
۱۲. عقد زن چهارم برای شوهر در زمان عده طلاق رجعی جایز نیست؛ به خلاف خلع و مبارات.
۱۳. زن و شوهر در ایام طلاق رجعی از یکدیگر ارث می برند؛ به خلاف خلع؛
۱۴. در زمان عده، خواستگاری جایز نیست؛ ولی تعریض در عده غیر رجعی مانعی ندارد. (نکته: طبق نظر آیت الله سیستانی^۳، در عده طلاق رجعی، تعریض و تصریح بنابر احتیاط واجب جایز نیست؛ ولی در طلاق بائن تعریض و تصریح جایز است).

۱. تحریر الوسیله، ج ۲، القول فی اقسام الطلاق؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۱۳؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۲۱۵۶.

۲. این مسأله از مسائل مختلفی که نسبت به طلاق رجعی و باین بیان شده است، جمع آوری شده است.

۳. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۱۹۹.

اقسام طلاق بائن

- اقسام طلاق بائن را بیان کنید.^۱
- ۱. طلاق قبل از دخول (قبلاً یا دبراً)؛
- ۲. طلاق دختر قبل از بلوغ؛
- ۳. طلاق یائسه
- نکته: سه طلاق ذکر شده، عده ندارد.
- ۴. طلاق خلع؛
- ۵. طلاق مبارات؛
- ۶. طلاق سوم زنی که او را سه بار طلاق داده اند؛
- (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).
- ۷. طلاق حاکم شرع، زن شخصی را که نه حاضر است مخارج زندگانی او را بدهد، و نه حاضر است او را طلاق دهد (آیت الله سیستانی).

طلاق خلع

تعریف خلع

- معنای طلاق خلع چیست؟^۲
- طلاق خلع، طلاق است که همراه با دو شرط باشد: ۱. بخشش مال از زوجه؛ ۲. کراهت زوجه از زوج. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).
- نکته: اگر کراهت در بین نباشد یا فقط از طرف زوج باشد، طلاق رجعی است.

اجرای طلاق خلع توسط زوجین یا وکیل

- آیا برای هریک از زن و شوهر جایز است که طلاق خلع را شخصاً اجرا کنند یا دیگری شروط آن وکیل کنند؟^۳
- هریک از زن و شوهر خودشان یا به وکالت می توانند صیغه طلاق خلع را اجرا کنند و همچنین در بذل مال (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۲.

۲. تحریر الوسیله، کتاب الخلع و المبارات، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۸ و ۲۵۳۱؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۸۱۳۰۳ تاریخ استفتاء: ۲۱/۰۳/۱۳۹۷

۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۹ و ۲۵۳۰.

صیغه طلاق خلع

- خود زوجین یا وکیل از طرف آن‌ها چگونه باید صیغه طلاق خلع را اجرا کند؟^۱

(الف) اگر شوهر بخواهد صیغه طلاق را بخواند چنانچه اسم زن مثلاً فاطمه باشد می‌گوید:

«زَوْجَتِي فَاطِمَةُ خَالَعْتُهَا عَلَيَّ مَالًا بِذَلِكَ هِيَ طَالِقُ» (حضرت امام).

«زَوْجَتِي فَاطِمَةُ خَلَعْتُهَا عَلَيَّ مَالًا بِذَلِكَ وَبِنَابِرِ احْتِيَاظٍ مُسْتَحَبٍّ بِكَوَيْدِ فَهِيَ طَالِقُ» (آیت الله سیستانی).

«زَوْجَتِي فَاطِمَةُ خَلَعْتُهَا عَلَيَّ مَالًا بِذَلِكَ هِيَ طَالِقُ» (آیت الله مکارم).

(ب) اگر زنی کسی را وکیل کند که مهر او را به شوهرش ببخشد و شوهر، همان کس را وکیل کند که زن را طلاق

دهد، چنانچه مثلاً اسم شوهر محمد و اسم زن فاطمه باشد، وکیل صیغه طلاق را این طور می‌خواند:

«عَنْ مُوَكَّلَتِي فَاطِمَةَ بِذَلِكَ مَهْرَهَا لِمُوَكَّلِي مُحَمَّدٍ لِيَخْلَعَهَا عَلَيْهِ» پس از آن بدون فاصله می‌گوید: «زَوْجَةُ مُوَكَّلِي

خَالَعْتُهَا عَلَيَّ مَالًا بِذَلِكَ هِيَ طَالِقُ» (حضرت امام).

اگر زنی کسی را وکیل کند که غیر از مهر، چیز دیگری را به شوهر او ببخشد که او را طلاق دهد، وکیل باید به جای

کلمه «مهره»^۲ آن چیز را بگوید، «عَنْ مُوَكَّلَتِي فَاطِمَةَ بِذَلِكَ مَهْرَهَا لِمُوَكَّلِي مُحَمَّدٍ لِيَخْلَعَهَا عَلَيْهِ» پس از آن بدون

فاصله می‌گوید: «زَوْجَةُ مُوَكَّلِي خَلَعْتُهَا عَلَيَّ مَالًا بِذَلِكَ فَهِيَ طَالِقُ» (آیت الله سیستانی).

اگر وکیل او بخواهد صیغه را بخواند احتیاط واجب آن است که یک نفر از طرف زن وکیل شود و دیگری از طرف

مرد، چنانچه مثلاً اسم شوهر «محمد» و اسم زن «فاطمه» است، وکیل زن می‌گوید: «عَنْ مُوَكَّلَتِي فَاطِمَةَ بِذَلِكَ

مَهْرَهَا لِمُوَكَّلِكَ مُحَمَّدٍ لِيَخْلَعَهَا عَلَيْهِ»، پس از آن وکیل مرد بدون فاصله می‌گوید: «زَوْجَةُ مُوَكَّلِي خَلَعْتُهَا عَلَيَّ

مَالًا بِذَلِكَ هِيَ طَالِقُ» (آیت الله مکارم).

نکته: اگر زن چیز دیگری غیر از مهر را به شوهر ببخشد باید نام همان را در موقع خواندن صیغه ببرد.

مقدار و کیفیت کراهت

- کراهتی که در تحقق خلع شرط است، چه مقدار است؟

بنابر احتیاط واجب کراهت زن از شوهرش باید شدید باشد به طوری که از قول یا فعل یا از غیر آن‌ها ترس خروج او

از اطاعت شوهر و انجام گناه باشد (امام خامنه ای).^۲

بنابر احتیاط واجب کراهت زن از شوهرش باید شدید باشد به طوری که از قول یا فعل یا از غیر آن‌ها ترس خروج او

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۹ و مسئله ۲۵۳۰.

۲. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۷۲۲۵۰ تاریخ استفتاء: ۰۷/۰۴/۱۳۹۵.

از اطاعت شوهر و انجام گناه باشد (حضرت امام).^۱

باید کراهت در حدی باشد که خوف خروج از طاعت و دخول در معصیت باشد (آیت الله سیستانی).^۲

زنی که مایل نیست با شوهرش زندگی کند، و بیم آن می رود که ادامه همسری آنها باعث گناه شود (آیت الله مکارم).^۳

اسباب تنفر در طلاق خلع

• آیا در طلاق خلع، اسبابی که موجب تنفر زن از شوهر می شود، فرق دارد؟^۴

در کراهت و تنفر زن، فرقی نمی کند که کراهت به سبب خصوصیات ذاتی زوج باشد؛ مثل قبح منظر و سوء خلق یا نداری و فقر یا سبب، عارضی باشد؛ مثل ازدواج مجدد یا اینکه زوج حقوق مستحب زن را انجام ندهد یا سبب کراهت، رعایت نکردن حقوق واجب زن مثل حق قسم و نفقه باشد (حضرت امام و آیت الله سیستانی). هرگونه کراهتی که از ناحیه زوجه مطرح می شود - کراهت ذاتی باشد یا کراهت عرضی - سبب طلاق خلع می شود (آیت الله مکارم).

• اگر شوهر همسر خود را اذیت کند و فحش و ناسزا بگوید یا ضرب و شتم کند و زن برای اینکه خود را خلاص

کند، چیزی ببخشد، آیا طلاق خلع است؟^۵

این طلاق خلع نیست ولی رجعی است (حضرت امام).

طلاق مطلقاً باطل است (آیت الله سیستانی).

شایان ذکر است در فرض مساله، گرفتن مال برای شوهر حرام است (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

نکته: مردی که تمایل به طلاق همسرش دارد و با روش های مختلف از جمله فشارهای روانی و جسمی، زن را به وضعیتی می رساند که متقاضی طلاق شود، این مصداق طلاق مبارات است ولی مرد در پیشگاه خدا مسئول است (آیت الله مکارم).^۶

۱. تحریر الوسیله، کتاب الخلع و المبرات، مسئله ۱۳؛

۲. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۶۱۵؛ {عبارت عربی: يعتبر بلوغ کراهتها له حداً یحملها علی تهدیده بترك رعاية حقوقه الزوجية و عدم اقامة حدود الله تعالى فيه}

۳. مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۲۱۶۲ و احکام النساء، ص ۲۱۳، م ۸۰۹.

۴. تحریر الوسیله، کتاب الخلع و المبرات، مسئله ۱۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۶؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، انواع طلاق، احکام طلاق خلع جواز طلاق خلع با هر نوع کراهت و نفرت.

۵. تحریر الوسیله، کتاب الخلع و المبرات، مسئله ۱۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۶.

۶. مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، انواع طلاق، احکام طلاق مبارات، نوع طلاق درخواستی زن به سبب اعمال فشار مرد

بذل مال

- چیزی که همسر به شوهر می‌بخشد تا او را طلاق خلع دهد، چه مقدار باید باشد؟^۱
- معتبر است که برای تملیک صلاحیت داشته باشد؛ اعم از اینکه به مقدار مهریه باشد یا کمتر یا بیشتر و لازم است معین باشد؛ اعم از اینکه عین باشد یا دین یا منفعت (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

رجوع از مابذل

- چه زمانی در عقد خلع یا مبارات، مرد می‌تواند به زن رجوع کند؟^۲
- اگر زن در بین عده طلاق خلع یا مبارات از بخشش خود برگردد، شوهر می‌تواند رجوع کند و بدون عقد دوباره او را زن خود قرار دهد (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله سیستانی).
- زن می‌تواند در بین عده طلاق خلع یا مبارات از بخشش خود برگردد و اگر برگردد (همه یا قسمتی از مابذل خود را دریافت کند) شوهر می‌تواند رجوع کند و بدون عقد دوباره او را همسر خود قرار دهد (آیت الله مکارم).

اسقاط حق رجوع

- آیا در طلاق خلعی حق رجوع به مابذل قابل اسقاط می‌باشد؟^۳
- قابل اسقاط نیست (امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

جایی که زن نمی‌تواند به مابذل رجوع کند

- در چه جایی رجوع به مابذل در طلاق خلع جایز نیست؟^۴
- از مواردی که زن نمی‌تواند به مابذل خود رجوع کند:
۱. اگر طلاق سوم باشد؛ ۲. اگر زن، یائسه باشد؛ ۳. اگر زن، غیرمدخوله باشد؛ ۴. در صورتی که زن، همسر چهارم باشد؛ ۵. در صورتی که مرد با خواهر زنی که او را طلاق خلع داده، ازدواج کرده باشد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).
- نکته: در استفتائات سایت آیت الله مکارم، به بعضی از موارد فوق تصریح شده است.

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۳۵.

۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۳۴؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۲۱۶۷؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۴۰۵۳۴ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۵/۱/۱۴.

۳. مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، احکام رجوع، رجوع در طلاق خلع، اسقاط حق رجوع به ما بذل در عده؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۸۹۶۹۱

تاریخ استفتاء: ۱۳۹۵/۰۵/۲۶

۴. تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الخلع، مسئله ۱۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۶۳۰

رجوع زن به مابذل بدون اطلاع مرد

- آیا رجوع زن به مابذل در صورتی که مرد مطلع نشود، صحیح است؟^۱
صحیح نیست و اثری برای رجوع ندارد (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).
اگر رجوع به صورتی باشد که زوج نتواند از طلاق رجوع کند - مانند اینکه زوج متوجه رجوع زوجه نشود - رجوع در بذل صحیح نیست (امام خامنه ای).

طلاق مبارات

تعریف مبارات

- معنای طلاق مبارات چیست؟^۲
طلاق مبارات طلاقى است که همراه با دو شرط باشد: ۱. بخشش مال از زوجه؛ ۲. کراهت از دو طرف. (حضرت امام، آیات عظام سیستانی، مکارم).
نکته: اگر کراهت در بین نباشد یا فقط از طرف زوج باشد، طلاق رجعی است.

صیغه طلاق مبارات

- خود زوجین یا وکیل از طرف آن‌ها چگونه باید صیغه طلاق مبارات را اجرا کند؟^۳
(الف) اگر شوهر بخواهد صیغه طلاق را بخواند چنانچه اسم زن مثلاً فاطمه باشد می گوید:
«بَارَأْتُ زَوْجَتِي فِإِطِمَّةَ عَلَى مَهْرِهِ» یا «بِمَهْرِهِ» (فَهِىَ طَالِقٌ) (حضرت امام).
«بَارَأْتُ زَوْجَتِي فَاطِمَةَ عَلَى مَا بَذَلْتُ» (یا «بِمَا بَذَلْتُ») - و بنابر احتیاط لازم - نیز بگوید: «فَهِىَ طَالِقٌ» (آیت الله سیستانی).

«بَارَأْتُ زَوْجَتِي فِإِطِمَّةَ عَلَى مَا بَذَلْتُ فَهِىَ طَالِقٌ» (آیت الله مکارم).

(ب) اگر دیگری را وکیل کند، وکیل باید بگوید:

- «بَارَأْتُ زَوْجَةَ مُوَكَّلِي فِإِطِمَّةَ عَلَى مَهْرِهِ» (یا «بِمَهْرِهِ») (فَهِىَ طَالِقٌ) (حضرت امام).
«عَنْ قَبْلِ مُوَكَّلِي بَارَأْتُ زَوْجَتَهُ فَاطِمَةَ عَلَى مَا بَذَلْتُ» (یا «بِمَا بَذَلْتُ») فَهِىَ طَالِقٌ (آیت الله سیستانی).
«بَارَأْتُ زَوْجَةَ مُوَكَّلِي فِإِطِمَّةَ عَلَى مَا بَذَلْتُ فَهِىَ طَالِقٌ» (آیت الله مکارم).

۱. تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الخلع، مسئله ۱۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۶۳۰؛ مکارم، سایت، استفتائات، احکام رجوع، رجوع در طلاق خلع، حکم رجوع زوجه به ما بذل در صورت عدم ابلاغ آن به زوج؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۵۲۲۰۸ تاریخ استفتاء: ۲۰/۰۲/۱۳۹۵.
۲. تحریر الوسیله، کتاب الخلع و المبارات، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۸ و ۲۵۳۱.
۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۳۲.

فرق طلاق خلع و مبارات

• فرق طلاق خلع و مبارات چیست؟

۱. در خلع، کراهت از زوجه است و در مبارات کراهت دوطرفه است (حضرت امام، آیات عظام سیستانی، مکارم).^۱
۲. در خلع، فرقی نمی‌کند که بذل زوجه به اندازه مهریه یا کمتر یا بیشتر باشد؛ ولی در مبارات نباید بیشتر از مهر باشد و بنا بر احتیاط کمتر از مهر باشد (حضرت امام، آیات عظام سیستانی، مکارم).^۲
۳. نسبت به صیغه طلاق خلع و مبارات:
در مبارات، صیغه طلاق فقط به لفظ «بَارَأْتُ»، واقع نمی‌شود و لازم است به همراه «طلاق» باشد و در خلع، بنا بر احتیاط واجب هم با صیغه خلع و هم صیغه طلاق باشد. (حضرت امام)^۳
در مبارات، طلاق اگر طلاق با لفظ «بَارَأْتُ»، انشاء شود، بنا به احتیاط واجب به همراه «طلاق» باشد ولی در خلع، صیغه طلاق با صیغه خلع به تنهایی واقع می‌شود. البته هم خلع و هم مبارات به تنهایی با طلاق جاری می‌شود (ایت الله سیستانی).^۴

نوع طلاق حاکم

• اگر طلاق به حکم حاکم باشد، طلاق چه نوعی است؟^۵

- در مواردی که دادگاه زندگی زوجین را غیر ممکن تشخیص می‌دهد و بدون رضایت زوج حکم طلاق را صادر می‌کند، طلاق مزبور تابع این است که چه شروطی موجود باشد و چه قسم طلاق واقع شود (حضرت امام).
اگر شخصی نه حاضر است مخارج زندگی زنش را بدهد و نه حاضر است او را طلاق بدهد، طلاق زنش توسط حاکم شرع، طلاق بائن است (آیت الله سیستانی).
طلاق که حاکم شرع از طرف شوهر به دلیل عسر و حرج صادر می‌کند، از نظر خُلعی یا باین بودن تابع قواعد عمومی باب طلاق است (آیت الله مکارم).

۱. تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الطلاق، کتاب الخلع و المبارات، مسئله ۱۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۶۳۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۸ و مسئله ۲۵۳۱ و مسئله ۲۵۳۵

۲. تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الطلاق، کتاب الخلع و المبارات، مسئله ۱۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۶۳۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۸ و مسئله ۲۵۳۱ و مسئله ۲۵۳۵

۳. تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الطلاق، کتاب الخلع و المبارات، مسئله ۲ و ۱۹؛

۴. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۶۳۲؛

۵. روح الله خمینی، استفتانات، ج ۳، طلاق و مسائل مربوط به آن، طلاق دادگاه، ص ۳۲۷، سؤال ۴۱؛ سیستانی، توضیح المسائل مراجع، ذیل مسئله ۲۵۲۲؛ مکارم، سایت، استفتانات، طلاق، انواع طلاق، احکام طلاق غیابی، حکم طلاق صورت گرفته از طرف حاکم شرع.

احکام رجوع در طلاق

کیفیت رجوع در طلاق رجعی

- کیفیت رجوع در طلاق رجعی چگونه است؟^۱

در طلاق رجعی مرد به دو قسم می‌تواند به زن رجوع کند:

۱. حرفی بزند که معنایش این باشد که او را دوباره زن خود قرار داده است؛

۲. کاری کند که از آن بفهمند رجوع کرده است.

(حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).

رجوع با لفظ خاص

- آیا در تحقق رجوع به قول، لفظ خاصی معتبر است؟^۲

لفظ خاص معتبر نیست؛ بلکه هر لفظی که معنای رجوع را بفهماند، کافی است. عربی بودن هم شرط نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

هر لفظ یا عملی که صراحت در رجوع داشته باشد، کافی است

(امام خامنه ای).

مرد برای رجوع در طلاق رجعی، سخنی بگوید که معنایش این باشد که آن زن را دوباره به همسری خود پذیرفته است (آیت الله مکارم).

رجوع با وطی همسر

- آیا در وطی، قصد رجوع شرط است؟^۳

در وطی، قصد شرط نیست؛ بلکه بدون قصد رجوع و حتی با قصد عدم رجوع هم محقق می‌شود (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).

رجوع با کارهایی غیر از وطی

- آیا رجوع در طلاق رجعی با کارهایی غیر از وطی تحقق پیدا می‌کند؟^۴

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۴؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۳۸۴۱۵ تاریخ استفتاء: ۰۷/۰۱/۱۳۹۵.
۲. تحریر الوسیله، القول فی الرجعه، مسئله ۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۳۱؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، رجوع در طلاق رجعی، کیفیت رجوع مرد در طلاق رجعی؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۷۹۳۸۹ تاریخ استفتاء: ۱۷/۰۳/۱۳۹۷.
۳. توضیح المسائل مراجع، ذیل مسئله ۲۵۲۴؛ تحریر الوسیله، مسئله ۲؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۷۳۶۵۶۳ تاریخ استفتاء: ۱۰/۱۱/۱۳۹۵.
۴. تحریر الوسیله، القول فی الرجعه، مسئله ۲؛ منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۳۱؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، رجوع در طلاق رجعی، حکم ملاعبه با همسر بدون قصد رجوع در ایام عدّه و حکم نزدیکی بدون قصد رجوع در عدّه طلاق رجعی؛ امام خامنه ای، استفتائات خصوصی، شماره استفتاء: ۸۲۴۲۴۳ تاریخ استفتاء: ۰۷/۰۱/۱۳۹۵.

برای لمس و بوسیدن قصد رجوع لازم نیست و با انجام آن رجوع تحقق پیدا می کند البته اگر قصد عدم رجوع کرد، تحقق رجوع محل تأمل است (حضرت امام)؛

برای لمس و بوسیدن و ملاعبه قصد رجوع لازم نیست و با انجام آن رجوع تحقق پیدا می کند البته اگر قصد عدم رجوع داشته باشد - نه اینکه قصدی نداشته باشد - رجوع محسوب نمی شود (امام خامنه ای).

برای رجوع باید کاری انجام دهد که قصد رجوع داشته باشد. بنابراین با نگاه با شهوت بدون قصد رجوع، رجوع محقق نمی شود. و بنا به احتیاط واجب با لمس و بوسیدن با شهوت بدون قصد رجوع، رجوع محقق نمی شود (آیت الله سیستانی).

هر گونه تمسک به زوجیت، رجوع محسوب می شود مانند مقاربت یا تقبیل که به دلالت التزامیه مفهوم رجوع را دارد. و ملاعبه با همسر، اگر قصد رجوع نداشته باشد، رجوع محسوب نمی گردد و ضمناً ملاعبه با همسر در ایام عده بدون قصد رجوع اشکال دارد (آیت الله مکارم).

اختلاف در رجعی بودن

- اگر شوهر ادعا کند که طلاق همسرش رجعی و بعد از نزدیکی بوده است و او حق رجوع دارد و زن ادعا کند که طلاق بائن بوده و قبل از نزدیکی بوده است، حکم چیست؟^۱
قول زن همراه با قسم، مقدم است (حضرت امام).
قول زن همراه با قسم مقدم است؛ مگر اینکه خلاف ظاهر باشد (آیت الله سیستانی).

اسقاط حق رجوع

- آیا رجوع حق است و اسقاط پذیر یا حکم شرعی است و اسقاط ناپذیر؟^۲
حکم شرعی بوده و اسقاط ناپذیر است و اگر ساقط هم بکند، ساقط نمی شود (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

مصالحه حق رجوع

- اگر شوهر حق رجوع را با عوض، صلح کند، آیا حق رجوع ساقط می شود و می تواند رجوع کند؟^۳
حق رجوع از بین نمی رود و می تواند رجوع کند (حضرت امام و آیت الله مکارم).
مصالحه صحیح است و لازم است رجوع نکند؛ ولی حق رجوع ساقط نمی شود و در صورتی که رجوع کند، ازدواج

۱۳/۰۹/۱۳۹۶ و شماره استفتاء: ۸۶۲۳۸۰ تاریخ استفتاء: ۰۶/۰۲/۱۳۹۷ و شماره استفتاء: ۸۰۸۷۲۷ تاریخ استفتاء: ۱۲/۰۷/۱۳۹۶ و شماره استفتاء: ۸۳۱۱۰۱ تاریخ استفتاء: ۰۹/۱۰/۱۳۹۶.

۱. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج ۲، القول فی الرجعه، مسئله ۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۳۹.

۲. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج ۲، القول فی الرجعه، مسئله ۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۴۰؛

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۵۲۶.

دوباره برقرار خواهد شد (آیت الله سیستانی).

فصل سوم: عده طلاق

تعریف: عده مدت زمان معینی است که زن پس از جدایی از شوهر، باید صبر کرده و تا پایان آن مدت ازدواج نکند. عده ممکن است به سبب یکی از امور زیر باشد: طلاق، فسخ ازدواج، فوت شوهر، اتمام مدت عقد و یا بذل آن در ازدواج موقت و آمیزش به شبهه. در صورتی که آمیزش به شبهه، سبب عده باشد، تا پایان مدت معین باید بین زن و همسرش آمیزش صورت نگیرد.

موجبات عده

- اسباب عده چیست؟^۱

۱. طلاق؛ ۲. فسخ؛ ۳. انفساخ؛ ۴. انقضای مدت یا بذل مدت در عقد موقت؛ ۵. موت زوج؛ ۶. وطی به شبهه (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

زنانی که عده ندارند

- چه زنانی عده ندارند؟^۲

۱. غیرمدخوله؛ مگر اینکه حامله باشد به جذب یا انزال؛

۲. صغیره که نه سالش تکمیل نشده است؛

۳. یائسه (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

سن یائسگی

- در چه سنی زن یائسه شده و دیگر حیض نمی شود؟^۳

در غیرسیده، پنجاه سال و در سیده شصت سال. احتیاط مستحب این است که درزمینه ازدواج، تا شصت سال احتیاط

کنند و برای رجوع، از پنجاه سال به بعد احتیاط کنند (حضرت امام)؛

تعیین سن یائسگی محل تأمل و احتیاط است؛ بانوان می توانند در این مسأله به مجتهد جامع شرایط دیگر مراجعه

نمایند (امام خامنه ای).

۱. تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، القول فی العدد؛ منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۴۱.

۲. تحریر الوسیله، القول فی العدد، مسئله ۱؛ منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۴۲.

۳. تحریر الوسیله، ج ۲، القول فی العدد، فصل فی عدة الفراغ؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۴۴؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۴۲۸؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س ۲۱۶.

سن یائسگی برای عده اگر خون قطع شود و یأس از برگشت خون باشد، پنجاه سال است، هم در قریشی و هم در غیرقریشی (آیت الله سیستانی)؛

زن سید و غیرسید هر دو بعد از پنجاه سال یائسه می شوند؛ مگر خونی که می بینند، با صفات حیض باشد که در این صورت، باید مطابق آن عمل کنند (آیت الله مکارم).

شک در یائسه شدن

- زنی شک دارد یائسه شده است یا نه و خونی دیده است و نمی داند حیض است یا نه. تکلیفش چیست؟^۱
باید بنا بگذارد که یائسه نشده است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

مدت زمان عده

عده ازدواج دائم

- عده زن در ازدواج دائم چه مقدار است؟

۱. اگر زن حامله است: عده اش تا دنیا آمدن یا سقط شدن بچه اوست (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام

سیستانی، مکارم) ۲۰.

۲. اگر زن در سن من تحيض است ولی حیض نمی بیند: عده اش ۳ ماه است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات

عظام سیستانی، مکارم) ۳۰.

۳. اگر زن در سن من تحيض است و حیض می بیند:

الف: پاکی بین دو حیض کمتر از ۳ ماه است: ۴

به قدری صبر کند که دو بار حیض ببیند و پاک شود و همین که حیض سوم را دید عده او تمام می شود (حضرت

امام و امام خامنه ای و آیت الله سیستانی).

احتیاط واجب آن است که به قدری صبر کند که دو بار حیض ببیند و پاک شود؛ هنگامی که حیض سوم را دید عده

او تمام است (آیت الله مکارم)

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۴۳۹.

۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۴: امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۷۱۸۹۳۶ تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۹/۱۳۹۵

۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۲: امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۹۰۴۸۴۱ تاریخ استفتاء: ۰۹/۰۶/۱۳۹۷

۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۱: روح الله خمینی، تحریر الوسيله، القول فی العدد، فصل فی عده الطلاق، مسئله ۱۱: امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره

استفتاء: ۷۸۵۰۸۳ تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۴/۱۳۹۶

ب: پاکی بین دو حیض ۳ ماه یا بیشتر از ۳ ماه است: ۱
عده اش ۳ ماه است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).

عده مستقیمه الحیض

- عده مستقیمه الحیض چقدر است؟ ۲
عده او سه طهر است (حضرت امام و آیت الله سیستانی).
نکته: مستقیمه الحیض کسی است که پاکی بین دو حیض او کمتر از سه ماه است.

عده زنی که بدن دخول منی وارد فرج او شده

- آیا زنی که بدون دخول، منی شوهر داخل رحم او شده باشد، بعد از طلاق باید عده نگه دارد؟ ۳
اگر زن باردار شود باید عده نگه دارد (امام خامنه ای).
باید عده نگه دارد (آیات عظام سیستانی، مکارم).

عده ازدواج موقت

- عده زن در ازدواج موقت چه مقدار است؟ ۴
در حامله، وضع حمل و اگر حیض می بیند، دو حیض کامل است و اگر حیض نمی بیند و در سن من تحیض است، ۴۵ روز است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله مکارم).
در حامله، وضع حمل است و اگر حیض می بیند باید به مقدار دو حیض عده نگهدارد و یکبار حیض دیدن بنابر احتیاط واجب کافی نیست. و اگر حیض نمی بیند و در سن من تحیض است، ۴۵ روز است (آیت الله سیستانی).

تمام شدن عقد موقت یا بخشش مدت در اثنای حیض

- اگر مدت ازدواج موقت در اثنای حیض تمام شود، آیا این حیض یک حیض حساب می شود؟
محسوب نمی شود، به دلیل حیضتان کاملتان (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله سیستانی). ۵.

۱. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، القول فی العدد، فصل فی عده الطلاق، مسئله ۱۱؛ سیستانی، توضیح المسائل، مسئله ۲۵۳۰؛ مکارم، استفتاء خصوصی، کدرهگیری: ۹۸۰۱۱۹۰۰۸۴؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۷۹۴۳۸۱ تاریخ استفتاء: ۱۵/۰۵/۱۳۹۶
۲. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، القول فی العدد، فصل فی عده الطلاق، مسئله ۱۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۵۱؛
۳. سیستانی، توضیح المسائل، م ۲۵۲۹؛ مکارم، استفتانات جدید، ج ۳، سؤال ۷۳۷؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۷۹۴۶۹ تاریخ استفتاء: ۲۳/۰۴/۱۳۹۵
۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۷۴؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۷۶۲۴۲۸ تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۲/۱۳۹۶
۵. وسیله النجاة، با حاشیه امام خمینی، ص ۷۴۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص ۸۱، مسئله ۲۵۹؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۷۶۲۴۲۸ تاریخ

عده و طی به شبهه

تعریف و طی به شبهه

- و طی به شبهه یعنی چه؟^۱

و طی زن اجنبی است به خیال اینکه حلال است. این شبهه گاهی در حکم است و گاهی در موضوع (حضرت امام). مراد از و طی به شبهه، و طی غیر شرعی است با جهل واطی به آن؛ اعم از اینکه قاصر باشد یا مقصر؛ اما به شرط اینکه مردد نباشد (آیت الله سیستانی).

مصادیق و طی به شبهه

- چند نمونه برای و طی به شبهه بگویید.^۲
 ۱. و طی زنی که بعد معلوم شود عقد در عده بوده است؛
 ۲. و طی زنی که بعد معلوم شود طلاقش باطل بوده است؛
 ۳. و طی زنی که بعد معلوم شود اذن پدر لازم بوده است؛
 ۴. و طی زنی که بعد معلوم شود به هر علتی محرم انسان است؛ مثل خواهر و زن پدر و خواهر رضاعی؛
 ۵. و طی زنی که بعد معلوم شود ازدواج با او حرام بوده است.

جهل از یک طرف و صدق و طی به شبهه

- اگر جهل از یک طرف باشد، آیا و طی به شبهه صدق می کند؟^۳

جهل از طرف واطی: و طی به شبهه است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).
جهل از طرف و طی شده:
بنا به احتیاط واجب، و طی به شبهه است (حضرت امام و آیت الله سیستانی).
و طی به شبهه است (آیت الله مکارم).

مدت عده و طی به شبهه

- عده و طی به شبهه را بیان کنید.^۱

استفتاء: ۱۱/۰۲/۱۳۹۶.

۱. تحریر الوسیله، القول فی عده و طی بالشبهه، ج ۲، مسئله ۲، ص ۳۴۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص ۱۷۳، مسئله ۳۴۹.
۲. عروة الوثقی، فصل فی التزوید.
۳. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، مسئله ۱، القول فی عده و طی الشبهه؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص ۱۷۲، مسئله ۵۶۵ و ۵۶۶؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، احکام عده، عده و طی به شبهه، مدت عده و طی به شبهه

مانند عده طلاق است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).

زمان شروع عده وطنی به شبهه

- ابتدای عده نزدیکی به شبهه، از چه موقعی حساب می‌شود: از زمان علم یا از زمان وطنی؟
از زمان آخرین وطنی است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله مکارم).
اگر بدون ازدواج بوده است، از زمان وطنی؛ ولی اگر به علت عقد فاسد بوده است، بنا به احتیاط لازم، از زمان علم به فساد است (آیت الله سیستانی).

استمتاع شوهر از زنی که با او وطنی به شبهه شده

- شوهر زنی که از روی شبهه با زنش نزدیکی شده است، می‌تواند از او لذت ببرد؟
وطنی: جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی و مکارم).
سایر استمتاعات:
جایز است. (حضرت امام (متن عبارت امام در پاورقی ذکر شده است) و آیات عظام سیستانی و مکارم).

ازدواج با زنی که در عده وطنی به شبهه است

- آیا ازدواج با زنی که در عده وطنی به شبهه است، صحیح است؟
اگر شوهر نداشته باشد، برای خود واطی جایز است؛ اما برای دیگران جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

عده وفات

- عده وفات بر چه زنهایی واجب است؟^۱

۱. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج ۲، القول فی عده وطنی بالشبهه، مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۶۷؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، احکام عده، عده وطنی به شبهه، مدت عده وطنی به شبهه؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۹۱۶۶۲۷ تاریخ استفتاء: ۲۴/۰۷/۱۳۹۷

۲. تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، القول فی العدد، القول فی عده الوفاة، مسئله ۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۷۳؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، احکام عده، عده وطنی به شبهه، مدت عده وطنی به شبهه؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۹۹۳۴۵ تاریخ استفتاء: ۱۸/۰۵/۱۳۹۷

۳. شایان ذکر است آیت الله مکارم در استفتائات جدید، ج ۱، سؤال ۹۱۶ برخلاف استفتائات سایت، زمان شروع عده وطنی به شبهه را از زمان علم می‌داند و در پاسخ استفتایی با کد رهگیری ۹۸۰۱۱۴۰۰۳۳ که از تعارض این دو سوال شد، طبق استفتائات پاسخ داده شد.

۴. تحریر الوسیله، ج ۲، مسئله ۳، القول فی عده وطنی الشبهه؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۶۸؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، احکام عده، عده وطنی به شبهه، اقتباس از محرمیت زوجین در عده وطنی به شبهه (پرسش: آیا زن در عده وطنی به شبهه، به شوهرش نامحرم می‌باشد یا فقط نزدیکی حرام است؟ پاسخ: زن در عده وطنی به شبهه، به شوهرش نامحرم نیست؛ تنها باید از دخول خودداری کند).؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۴۲۲۱۸ تاریخ استفتاء: ۱۷/۱۱/۱۳۹۶.

۵. نظر امام: و هل يجوز له سائر الاستمتاع منها أم لا؟ أحوطهما الثاني و أقواهما الأول، و الظاهر أنه لا تسقط نفقتها في أيام العدة و ان قلنا بحرمة جميع الاستمتاعات منها

۶. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، مسئله ۴، ص ۳۴۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۶۹؛ مکارم، حاشیه عروه الوثقی، فصل يجوز تجویز فی العدد؛

زنی که همسرش از دنیا رفته باید عده نگه دارد، اگر چه یائسه یا صیغه باشد یا شوهرش با او نزدیکی نکرده باشد (حضرت امام).

زنی که همسرش از دنیا رفته باید عده نگه دارد، اگرچه صغیره یا یائسه، یا متعه، یا کافره، یا مطلقه رجعیه در حال عده باشد، یا شوهرش با او نزدیکی نکرده باشد، حتی اگر شوهر طفل یا دیوانه باشد (آیت الله سیستانی).

زنی که همسرش از دنیا رفته باید عده نگه دارد، خواه ازدواج دائم باشد یا موقت، شوهرش با او نزدیکی کرده باشد یا نه، حتی زن یائسه نیز باید عده وفات نگه دارد (آیت الله مکارم)

مدت عده وفات

- مقدار عده وفات در غیرحامل را بیان کنید.^۲
- عده وفات چهار ماه و ده روز می باشد (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).

عده وفات زنی که حامله است

- عده وفات در زن حامله را بیان کنید.^۳
- ابعدالاجلین؛ یعنی هرکدام از وضع حمل و چهار ماه و ده روز، طولانی تر باشد، همان عده وفات زن حامل است؛ پس ممکن است نه ماه طول بکشد (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم).

عده زنی که در زمان عده، شوهرش فوت کرده

- عده زنی که در زمان عده، شوهرش فوت کرده است، چگونه است؟^۴
- در طلاق رجعی، به عده وفات تبدیل می شود و در بائن، همان عده کافی است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

زمان شروع عده وفات

- عده وفات از زمان فوت است یا از زمان باخبرشدن؟^۵
- ابتدای عده وفات از موقعی است که زن از مرگ شوهر مطلع شود (حضرت امام و آیت الله مکارم).
- ابتدای عده وفات از موقعی است که زن از مرگ شوهر مطلع شود اما این حکم در زنی که بالغ نشده است یا دیوانه

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۷؛

۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۷؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۷۹۹۹۵۴ تاریخ استفتاء: ۰۶/۰۶/۱۳۹۶

۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۷؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۴۸۸۳۷ تاریخ استفتاء: ۱۳/۱۲/۱۳۹۶

۴. تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۳۳۸، مسئله ۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۸۰؛ مکارم، احکام النساء، سؤال ۸۴۹.

۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۰.

است، محل اشکال است و رعایت احتیاط واجب است (آیت الله سیستانی).

جواز خروج زن از منزل در عده وفات

- آیا جایز است زن در زمان عده وفات، از خانه خارج شود؟^۱
- برای تأمین حواجی خود جایز است؛ مخصوصاً اگر ضروری باشد یا بخواهد برای امور راجح مانند حج و زیارت خارج شود (حضرت امام).
- جایز است، ولی کراهت دارد؛ مگر در امور ضروری یا برای ادای حق (آیت الله سیستانی).

حکم حداد در عده وفات

- حکم حداد در عده وفات را بیان کنید.^۲
- حداد واجب است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

مقصود از حداد

- مقصود از حداد در ایام عده وفات چیست؟^۳
- منظور از حداد، ترک زینت در بدن به مثل کشیدن سرمه و زدن عطر و خضاب و سرخ کردن صورت و مانند این ها است، و در لباس به پوشیدن سرخ و زرد و زیور و مانند این ها می باشد. و خلاصه ترک هر چه که زینت حساب می شود که با آن خود را برای شوهر تزیین می نماید و به حسب عادت در وقت های مناسب زینت می نماید مانند عیدها و عروسی ها و مانند این ها. و این به حسب اشخاص و زمان ها و شهرها مختلف می باشد (حضرت امام و امام خامنه ای).

منظور از حداد، ترک چیزهایی است که زینت شمرده می شود. و تفاوتی ندارد در بدن باشد یا لباس. بنابراین سرمه، بوی خوش، خضاب، سرخ کردن صورت، خط انداختن و مانند اینها یا پوشیدن لباسهای قرمز و زرد و مانند اینها که از نظر عرف زینت است یا استفاده از زیور آلات طلا و نقره و غیر آن را ترک کند و بطور کلی منظور از حداد، ترک تمام چیزهایی است که به حسب عرف اجتماعی که زن در آن زندگی می کند، برای زن زینت شمرده می شود و این به حسب اشخاص و زمان ها و شهرها مختلف می باشد (آیت الله سیستانی).

زن در مدت عده وفات باید از پوشیدن لباس های زینتی و کشیدن سرمه در چشم و کارهای دیگری که زینت حساب می شود خودداری کند (آیت الله مکارم).

۱. تحریر الوسیله، ج ۲، مسئله ۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۸۵.

۲. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۸۱؛ تحریر الوسیله، القول فی عده الوفاة، مسئله ۴؛ مکارم، احکام النساء، مسئله ۸۵۳.

۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۸۱؛ تحریر الوسیله، القول فی عده الوفاة، مسئله ۴؛ مکارم، احکام النساء، مسئله ۸۵۳.

نکته ۱: تمیز کردن بدن و لباس و شانه کردن مو و گرفتن ناخنها و حمام رفتن و استفاده از فرش های فاخر و سکونت در مسکنهای مزین و تزیین اولاد اشکالی ندارد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

حکم عده در صورت ترک حداد

- اگر زن حداد را حفظ نکرد، آیا به عده خللی وارد می شود؟^۲
- حداد واجب مستقلى است و شرط در عده نیست؛ پس خللی در عده وارد نمی شود (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

حداد در عقد موقت

- آیا حداد در متعه هم لازم است؟^۳
- اگر مدت کم باشد، مثل یک تا دو روز، حداد واجب نیست و اگر مدت زیاد باشد، حداد واجب است (حضرت امام).
حداد مطلقا واجب است (آیت الله سیستانی).

عده زن در صورت فسخ عقد

- زنی که به جهتی ازدواجش فسخ شده و مدخوله بوده است یا در حکم مدخوله، چگونه باید عده نگه دارد؟^۴
- عده طلاق را نگه دارد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

عده ارتداد

- عده زن در صورت ارتداد شوهر، چه مقدار است؟^۵
- در کفر فطری، عده وفات دارد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).
در کفر ملی، در صورت مدخوله بودن، عده طلاق دارد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

عده زنا

- آیا زنا عده دارد؟^۶
- زنا عده ندارد (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله سیستانی).

۱. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۸۱؛ تحریر الوسیله، القول فی عده الوفاة، مسئله ۴.

۲. تحریر الوسیله، مسئله ۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۸۴.

۳. تحریر الوسیله، عده الوفاة، مسئله ۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۸۲؛

۴. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۶۳؛ تحریر الوسیله، ج ۲، مسئله ۱۱.

۵. تحریر الوسیله، ج ۴، القول فی الکفر، مسئله ۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۵۶۳؛

۶. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، مسئله ۱؛ منهاج الصالحین، مسئله ۵۶۶؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۹۸۰۲۶ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۷/۰۵/۱۴

عده حامله

- عده زن حامله در طلاق چیست؟^۱

عده‌اش تا به دنیا آمدن یا سقط فرزندش است؛ بنابراین اگر فرزندش یک ساعت بعد به دنیا بیاید، عده‌اش تمام می‌شود (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

عده حامله غیرمدخوله

- زنی که با او نزدیکی نشده، ولی به جذب یا انزال منی حامله شده است، آیا عده دارد؟^۲
باید عده حامله را نگه دارد (آیات عظام سیستانی، مکارم).

عده زنی که حیض نمی‌شود

- عده طلاق زنی که در سن من حیض است، ولی حیض نمی‌بیند، چقدر است؟^۳
عده او سه ماه قمری است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

علت حیض نشدن

- آیا فرق می‌کند حیض نشدن زن به چه علتی باشد؟^۴
فرق نمی‌کند که به علت کم‌سن و سالی باشد، یا به علت مریضی یا حمل یا رضاع یا ... باشد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

عده زنی که رحم ندارد

- عده زنی که به علت نداشتن رحم، عادت نمی‌شود، در طلاق و عقد موقت چیست؟^۵
در عقد دائم سه ماه و در عقد موقت، ۴۵ روز عده لازم است (حضرت امام و آیت الله مکارم).

۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۴.

۲. مکارم، استفتاات جدید، ج ۳، سؤال ۷۳۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۴۲؛

۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۱۲.

۴. تحریر الوسیله، مسئله ۱۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۴۷، القسم الثالث و مسئله ۵۵۰.

۵. روح الله خمینی، استفتاات ج ۳، سؤال ۳۳۵؛ مکارم، استفتاات جدید، ج ۲، ص ۳۸۰، مسئله ۱۱۱۸.

جمع دو سبب در عده

- اگر دو سبب برای عده باهم جمع شود، آیا دو عده لازم است یا یکی؟ به عبارت دیگر، آیا دو عده تداخل می‌کند یا نه؟

مسئله دارای صور مختلفی است که برخی از آنها اشاره می‌شود.

الف) تداخل عده عقد دائم (سیستانی و مکارم: یا موقت) با عده وطی به شبهه همان مرد^۱

بنابر احتیاط واجب تداخل نمی‌کند (حضرت امام).

تداخل می‌کند (آیت الله سیستانی).

عده ها مطلقا تداخل می‌کنند و طولانی ترین عده را نگه می‌دارد (آیت الله مکارم).

اگر در عده طلاق خلع وطی شبهه با همان شوهر صورت گرفته باشد، بنابر احتیاط واجب دو عده را نگه دارد (امام خامنه ای^۲).

ب) تداخل عده عقد دائم یا وفات (سیستانی و مکارم: یا موقت) با عده وطی به شبهه مرد دیگری^۳

بنابر احتیاط واجب تداخل نمی‌کند (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

عده ها مطلقا تداخل می‌کنند (آیت الله مکارم).

اگر در عده عقد موقت به خاطر جهل به مسئله با کسی عقد موقت خوانده و رابطه داشته است، باید ابتدا عده ازدواج موقت قبلی را از اول شروع کند (دو حیض کامل) و بعد از تمام شدن آن عده وطی به شبهه را شروع کند که مثل عده طلاق (سه پاکی) است (امام خامنه ای^۴).

خانمی بعد از طلاق و نگه داشتن عده، ازدواج کرده و حامله می‌شود. بعد متوجه می‌شود صیغه طلاق او جاری نشده است. بنابراین صیغه طلاق ازدواج اول را جاری می‌کند. با توجه به باطل بودن عقد دوم و حرام ابد شدن با ایشان، زن می‌تواند پس از اتمام دو عده کامل — یک عده طلاق از شوهر اول و یک عده وطی به شبهه برای شوهر دوم — با شوهر اول یا مرد دیگری — غیر از شوهر دوم — ازدواج کند (امام خامنه ای^۵).

ج) تداخل عده عقد دائم با عده عقد موقت همان مرد^۶

۱. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۷۱؛ روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، القول فی العدد، القول فی عده وطی بالشبهه، مسئله ۷؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، کلیات احکام عده، تکلیف زنی که چند عده بر او لازم شده؛

۲. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۴۹۱۷۳، تاریخ استفتاء: ۱۴/۱۲/۱۳۹۶

۳. سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۵۶ و مسئله ۵۷۱؛ روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، القول فی العدد، القول فی عده وطی بالشبهه، مسئله ۶؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، کلیات احکام عده، تکلیف زنی که چند عده بر او لازم شده

۴. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۹۵۱۲۲۹، تاریخ استفتاء: ۲۸/۱۱/۱۳۹۷

۵. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۰۴۰۷۹، تاریخ استفتاء: ۲۴/۰۶/۱۳۹۶

۶. مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، کلیات احکام عده، تکلیف زنی که چند عده بر او لازم شده؛ سیستانی، استفتائات نجف، س ۱۶۰۳

تداخل می کند (آیت الله سیستانی).

عده ها مطلقا تداخل می کنند (آیت الله مکارم).

د) تداخل عده وطی به شبهه زن با مردی با عده وطی به شبهه زن از همان مرد^۱

تداخل می کند (آیت الله سیستانی).

عده ها مطلقا تداخل می کنند (آیت الله مکارم).

اگر زنی توسط یک مرد، وطی به شبهه شده و قبل از سپری شدن عده ی وطی به شبهه - در حال عده ی وطی به شبهه - مجدداً توسط همان مرد، وطی به شبهه شود، بنا بر احتیاط واجب دو عده لازم است، و اگر پس از دو مرتبه وطی، شبهه معلوم شود، یک عده از زمان وطی دوم، کافی است (امام خامنه ای^۲).

ه) تداخل عده وطی به شبهه زن با مردی با عده وطی به شبهه زن با مرد دیگری^۳

بنابر احتیاط واجب تداخل نمی کند (آیت الله سیستانی).

عده ها مطلقا تداخل می کنند (آیت الله مکارم).

و) زن شوهردار وطی به شبهه می کند و سپس در مدت عده شبهه از شوهر جدا می شود یا شوهر فوت می کند^۴

بنابر احتیاط واجب تداخل نمی کند (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

عده ها مطلقا تداخل می کنند (آیت الله مکارم).

ز) تداخل عده وطی به شبهه با عده عقد موقت همان مرد

خانمی بعد از متوجه شدن وطی به شبهه، به عقد موقت همان مرد در می آید، بعد از تمام شدن مدت باید هم عده عقد موقت و هم عده وطی به شبهه را نگه دارد (امام خامنه ای^۵).

^۱ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۷۱؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، کلیات احکام عده، تکلیف زنی که چند عده بر او لازم شده

^۲ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۵۸۲۱۴ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۷/۰۱/۲۳

^۳ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۷۱؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، کلیات احکام عده، تکلیف زنی که چند عده بر او لازم شده

^۴ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۵۶ و مسئله ۵۷۱؛ روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الطلاق، القول فی العده، القول فی عده ی بالشیبهه، مسئله ۶؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، کلیات احکام عده، تکلیف زنی که چند عده بر او لازم شده

^۵ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۲۱۸۳۳ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۶/۰۹/۰۴

مُحَلِّل

- در چه صورتی زن به محلل نیاز دارد؟^۱

اگر زنی را دو بار طلاق دهند و مرد به او رجوع کند یا طلاق دهد و بعد از هر طلاق عقد کند، چه در بین یک طهر باشد یا چند طهر، چه مجامعت بعد از هر طلاق شده یا نشده است، بعد از طلاق سوم، بر شوهر حرام می‌شود و به محلل نیاز دارد (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله سیستانی).

هرگاه همسرش را دو بار طلاق دهد بعد عقدش کند و یا به او رجوع کند و بنا بر احتیاط واجب در هر بار نزدیکی نماید و بعد از دیدن حیض و پاک شدن او را طلاق دهد، در مرتبه سوم که او را طلاق داد آن زن بر او حرام می‌شود و به محلل نیاز دارد (آیت‌الله مکارم).

شک در تعداد طلاق

- اگر شک شود در سه طلاق و کمتر، آیا به محلل نیاز است؟^۲
- بنا بر کمتر گذاشته شود و به محلل نیاز نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

ازدواج با شخص دیگر در بین سه طلاق

- اگر در بین سه طلاق، زن به عقد کس دیگر درآمده باشد، آیا باز هم به محلل نیاز است؟^۳
- نیاز نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

شرایط محلل

- شروط صحت محلل چیست؟^۴
۱. عقد دائم باشد (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

۲. بلوغ:

باید بالغ باشد (حضرت امام).

بنابر احتیاط واجب شوهر دوم در زمان نزدیکی بالغ باشد (آیت الله سیستانی).

۱. تحریر الوسیله، القول فی اقسام الطلاق، مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۲۵؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۷؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۲۱۶؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۸۲۲۲۳۹: تاریخ استفتاء: ۰۶/۰۹/۱۳۹۶ و شماره استفتاء ۹۲۳۰۹۷: تاریخ استفتاء: ۲۱/۰۸/۱۳۹۷

۲. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، مسئله ۱۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۲۸.

۳. تحریر الوسیله، اقسام طلاق، مسئله ۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۲۴.

۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۵۲۷؛ تحریر الوسیله، اقسام طلاق، مسئله ۶؛ منهاج الصالحین، مسئله ۵۲۳.

۳. باید نزدیکی صورت گیرد (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

۴. وطی در قبل:

باید وطی در قبل شود (حضرت امام).

بنابر احتیاط واجب وطی در قبل شود (آیت الله سیستانی).

۵. انزال:

بنابر احتیاط واجب، شرط است (حضرت امام).

بنابر احتیاط مستحب، انزال کند (آیت الله سیستانی).

۶. ازدواج زن با شوهر اول بعد از فوت یا طلاق و گذشت عده باشد (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

دخول به مقدار حشفه

• آیا دخول به مقدار حشفه کافی است؟^۱

به مقدار حشفه کافی است (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

وطی حرام

• آیا نزدیکی در ایامی که وطی حرام است، مثل ایام حیض یا در زمان روزه واجب، برای محلل کافی است؟^۲

کافی است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، مکارم).

۱. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، اقسام طلاق، مسئله ۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۲۳؛

۲. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، مسئله ۹۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۲۷؛ مکارم، سایت، استفتائات، طلاق، احکام محلل، کفایت وطی محلل در ایام حیض یا احرام.